

КИМЁНИ ЎҚИТИШДА ЗАМОНАВИЙ ПЕДАГОГИК
ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

Ўринова Озодахон Ўлжаевна

Фаргона давлат университети кимё кафедраси доценти

Аннотация: Ўзбекистон Республикаси ижтимоий ҳаётида янгича қарашлар қарор топаётган бир шароитда ёш авлод таълим-тарбиясини ташкил этиши, бошқариши, баркамол шахсни тарбиялаш масаласи янада долзарблик касб этмоқда.

Калит сўзлар: кимё, замонавий, инновация, таълим-тарбия, технология.

Таълим жараёнида юқори сифат ва самарадорликка эришиш таълим-тарбия жараёнига нисбатан инновацион ёндашувни талаб қилади. «Инновация» ибораси инглизча сўздан олинган бўлиб, «инноватион» - «янгилик киритиш», «янги ғоя» деган маъноларни билдиради.

Инновацион ўқитишда билимлар вазифаси ўзгаради. Яъни, аввалги доимий ёд олишдан мантиқий фикрлаш, изланишга ўтилади. Бундай фаолият ўқувчи фаолиятидаги ижодкорликни ривожлантиради. У ўз тенгдошлари ва ўқитувчиси билан ўзаро фаол «субъект-субъект» муносабатларига киришади.

Ўқитиш жараёни динамик ва барҳаёт жабҳа бўлганлиги туфайли ҳам унга янгиллик кириши ва янгиланиш амалиётининг давом этиши табиийдир. Шунинг учун ҳам, синалган ва самара берадиган замонавий технологияларни қўллаш зарурий ҳолдир.

Кимёни ўқитишда энг кўп тарқалган ва хусусиятга эга бўлган замонавий педагогик технологиялар қуйидагилар ҳисобланади: суҳбат, баҳс, ўйин, кейс-стади, лойиҳалар усули, муаммоли усул, ақлий ҳужум ва бошқалар ҳисобланади.

Баҳс (мунозара) - аниқ муаммо бўйича фикр алмашиш, муҳокама шаклидаги таълим беришнинг фаол усули. Мунозара усули ҳамма вазифаларни бажаради

Бу усулдан қуйидаги мақсадларда фойдаланилади:

- янги билимларни шакллантиришда;
- ўқувчилар у ёки бу саволларни чуқур ўйлаб кўриш, уларнинг моҳиятига киришни таъминлашда;
- ўқувчиларни далил ва далилларга асосланган хулосалар орасидаги фарқни тушуниб етишга ўргатишда;
- ўзаро фикр алмашинув кўникмаларни шакллантиришда;
- ўқувчиларга шахсий фикрида мустаҳкам туриш ва уни ҳимоя қилишига ёрдам бериш.

Мунозара эркин бўлади, қачонки, у эркин ривожланса, бошқарувчан бўлиши мумкин. У фақат ўзлаштириш лозим бўлган мавзу ва саволларга тааллуқли бўлиши керак.

Инсерт – самарали ўқиш ва фикрлаш учун матнда белгилашнинг интерфаол тизими. Аввалги билимларни фаоллаштириш ва матнда белгилаш учун саволларнинг қўйилиш муолажаси. Шундан сўнг матнда учрайдиган, ҳар турдаги ахборотларнинг белгиланиши.

Инсерт - матн билан ишлаш жараёнида таълим олувчига ўзининг мустақил билим олишини фаол кузатиш имконини таъминловчи кучли асбоб. Инсерт - ўзлаштиришнинг мажмуали вазифаларини ечиш ва ўқув материални мустаҳкамлаш, китоб билан ишлашнинг ўқув малакаларини ривожлантириш учун фойдаланиладиган ўқитиш усулидир.

“Ақлий ҳужум” – “брейнсторминг” (браин сторминг) инглизча сўздан олинган бўлиб, фаол таълимнинг, бошқарувнинг ва тадқиқотнинг методларидан бири ҳисобланади. Бу метод ақлий фаолликни қўзғатади, ижодий ва инновацион жараёнларни тезлаштиради.

Пинборд (инглизчадан: пин- маҳкамлаш, боард – ёзув тахтаси) мунозара усуллари ёки ўқув суҳбатини амалий усул билан мослашдан иборат. Таълимий ўйин Ишбилармон ва рол (ҳолат)ли ўйинлар муаммоли топшириқнинг бир тури. Фақат бундай ҳолатда матнли материал ўрнига, ўқувчилар томонидан ўйналадиган сахналаштирилган ҳаётий ҳолатлар ишлатилади.

Кимёни ўқитишда замонавий таълим технологияларидан жуда кўпларидан самарали фойдаланилмоқда. Улардан баъзиларининг тавсифи ва кимёни ўқитишда қўлланилиши билан танишамиз.

Блитс-сўров методи сўровда иштирок этувчилар ўртасида психологик коммуникатив алоқани ўрнатади. Саволлар сўровчи томонидан олдиндан тузилади.

Саволлар қисқа аниқ жавобни талаб этади. Бу методда ўқувчиларга ўрганилган бутун мавзу ва унинг маълум қисмининг асосий тушунчалари ва таянч иборалари бўйича тузилган саволларга жавоб (оғзаки, ёзма, жадвал, диаграмма) кўринишида таклиф этилади.

Масалан: “Металлмаслар” мавзуси бўйича Блитс-сўров

1. Энг енгил металлмас. (Водород)
2. Газ ҳолатдаги қайси металлмас энг оғир? (Хлор)
3. Қайси металлмас даврий жадвалда “доимий рўйхатда” эмас? (Водород)
4. Қайси металлмаснинг номи “ҳаёқиз” деган маънони билдиради? (Азот)
5. Наполеон қайси модда бирикмаси билан заҳарланган? (Мишяк)
6. Қайси металлмас сунъий йўл билан олинган? (Астат)
7. Олмос қайси металлмас атомларидан ташкил топган? (Углерод)
8. Қайси элемент етишмовчилигидан бўқоқ касаллиги келиб чиқади? (Ёд)
9. Қайси элемент етишмовчилиги кариесга олиб келади? Фтор
10. Биринчи жаҳон урушида кимёвий қурол сифатида ишлатилган сарғиш-яшил газ? (Хлор)
11. Ягона суюқ металлмас? (Бром)
12. Бадбўй элемент? (Бром)

13. Нурли металлмас. (Фосфор)

14. Алкимёгарлар “фалсафа тоши”нинг асосий таркибида қайси элемент бўлади деб тахмин қилишган? (Олтингугурт)

“Зинама-зина” технологияси

Технологиянинг тавсифи. Ушбу машғулот ўқувчиларни ўтилган ёки ўтилиши керак бўлган мавзу бўйича яқка ва кичик жамоа бўлиб фикрлаш ҳамда хотирлаш, ўзлаштирилган билимларни ёдга тушириб, тўпланган фикрларни умумлаштира олиш ва уларни ёзма, расм, чизма кўринишида ифодалай олишга ўргатади. Бу технология ўқувчилар билан бир гуруҳ ичида яқка ҳолда ёки гуруҳларга ажратилган ҳолда ёзма равишда ўтказилади ва тақдимот қилинади.

Технологиянинг мақсади. Ўқувчиларни эркин, мустақил ва мантиқий фикрлашга, жамоа бўлиб ишлашга, изланишга, фикрларни жамлаб улардан назарий ва амалий тушунча ҳосил қилишга, жамоага ўз фикри билан таъсир эта олишга, уни маъқуллашга, шунингдек, мавзунинг таянч тушунчаларига изоҳ беришда эгаллаган билимларини қўллай олишга ўргатиш.

Технологиянинг қўлланиши: маъруза (имконият ва шароит бўлса), семинар, амалий ва лаборатория машғулотларида яқка тартибда ёки кичик гуруҳларда ўтказиш ҳамда назорат дарсларида қўлланилиши мумкин.

Машғулотда қўлланиладиган воситалар: А-3, А-4 форматларда тайёрланган (мавзунинг ажратилган кичик мавзучалар сонига мос) чап томонига кичик мавзулар ёзилган тарқатма материаллар, фломастер (ёки рангли қалам)лар.

Машғулотни ўтказиш тартиби:

- ўқитувчи ўқувчиларни мавзулар сонига қараб 3-5кишидан иборат кичик гуруҳларга ажратади (гуруҳлар сони 4 ёки 5та бўлгани маъқул);

- ўқувчилар машғулотнинг мақсади ва унинг ўтказилиш тартиби билан таништирилади. Ҳар бир гуруҳга қоғознинг чап қисмида кичик мавзу ёзуви бўлган варақлар тарқатилади;

- ўқитувчи гуруҳ аъзоларин тарқатма материалда ёзилган кичик мавзулар билан танишишларини ва шу мавзу асосида билганларини фломастер ёрдамида қоғоздаги бўш жойига жамоа билан биргаликда фикрлашиб ёзиб чиқиш вазифасини беради ва вақт белгилайди;

- гуруҳ аъзолари биргаликда тарқатма материалда берилган кичик мавзунинг ёзма (ёки расм, ёки чизма) кўринишида ифода этадилар. Бунда гуруҳ аъзолари кичик мавзу бўйича имкон борича тўлароқ маълумот беришлари керак бўлади.

- Тарқатма материаллар тўлдирилгач, гуруҳ аъзоларидан бир киши тақдимот қилади. Тақдимот вақтида гуруҳлар томонидан тайёрланган материаллар, албатта, синф доскасига мантиқан тагма-таг (зина шаклида) илинади;

- Ўқитувчи гуруҳлар томонидан тайёрланган материалларга изоҳ бериб, уларни баҳолайди ва машғулотни якунлайди.